

rzęta przeznaczone do wykorzystania lub wykorzystane do doświadczeń”, natomiast zwierzęta laboratoryjne to „zwierzęta doświadczalne hodowane w obiektach jednostek hodowlanych. Przez doświadczenie rozumie się każdą formę wykorzystywania zwierzęcia do badań naukowych, testów i celów dydaktycznych mogącą wywołać u niego ból, cierpienie, strach lub trwałe uszkodzenie w jego organizmie, w tym działania mające na celu lub mogące spowodować urodzenie się zwierzęcia cierpiącego na którykolwiek z tych stanów, także wtedy gdy wyeliminowano ból, cierpienie strach lub skutki trwałego uszkodzenia przez skuteczne użycie odpowiedniego znieczulenia lub innych środków z wyłączeniem metod najmniej bolesnego znakowania zwierząt; doświadczeniem jest również uśmiercanie zwierzęcia do badań naukowych, testów i celów dydaktycznych”. W rozdziale 2 tego aktu prawnego zostały omówione zasady wykorzystania zwierząt do doświadczeń. Według nich przed rozpoczęciem doświadczenia należy najpierw upewnić się, korzystając z możliwych źródeł naukowych, czy doświadczenie takie lub podobne nie było wcześniej wykonane. Powtórzenie doświadczenia, jeśli jest konieczne, musi być głęboko uzasadnione. W art. 6 tej ustawy nakazuje się ograniczanie liczby wykorzystywanych w doświadczeniach zwierząt. Nie można narażać zwierząt na zbędny ból, strach, cierpienie lub trwałe uszkodzenie ciała. Wybierając rodzaj doświadczenia należy kierować się tym, które z nich będzie w najmniejszym stopniu negatywnie oddziaływać na zwierzę. Ustawa reguluje także warunki utrzymywania zwierząt doświadczalnych. Dotyczą one zarówno jednostek hodowlanych, doświadczalnych, jak i dostawców.

Opiekę nad zwierzętami w wymienionych jednostkach mogą sprawować jedynie osoby posiadające kwalifikacje gwarantujące prawidłowe obchodzenie się ze swoimi podopiecznymi. Szczegółowe warunki utrzymania zwierząt laboratoryjnych oraz kwalifikacje osób sprawujących nad nimi opiekę określa, w myśl ustawy, minister właściwy do spraw rolnictwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw nauki. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy sprawuje Inspekcja Weterynaryjna, która współpracuje z Krajową Komisją Etyczną ds. Doświadczeń na Zwierzętach oraz lokalnymi komisjami etycznymi. Omawiany akt prawny reguluje również przepisy karne dla osób, które działają wbrew ustawie. Będą one podlegały karze grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do roku.

Używanie zwierząt do celów doświadczalnych, pomimo dość szczegółowych przepisów regulujących te sprawy, budzi ciągle jeszcze wątpliwości i sprzeczny społeczny. Każdy bowiem gatunek posiada indywidualne cechy i inaczej reaguje na daną substancję. Zatem z doświadczenia nie można wyciągnąć jednoznacznych wniosków dotyczących człowieka. Przemawia za tym fakt, że liczba zachorowań na raka i choroby układu krążenia co roku zwiększa się o ok. 3-5%. Rodzi się zatem chęć zastępowania doświadczeń metodami alternatywnymi, które zresztą są łatwo dostępne i o wiele tańsze. Może w przyszłości metody te zastąpią doświadczenia na zwierzętach. Natomiast spory i dyskusje na ten temat nie tracą na popularności jeszcze przez wiele lat.

Uroczysta sesja naukowa w Instytucie Zootechniki w Balicach

Z okazji 45-lecia pracy zawodowej prof. dr. hab. Jana Treli oraz 10-lecia działalności Zespołu ds. oceny typu i budowy bydła ras mlecznych w Instytucie Zootechniki w Balicach została zorganizowana uroczysta sesja naukowa pt. „Znaczenie prac hodowlanych w doskonaleniu bydła”. W tej jubileuszowej uroczystości 7 lutego br. uczestniczyło ponad 200 osób z całego kraju, którzy przybyli do Balic przede wszystkim po to, aby swą obecnością wyrazić szacunek i uznanie dla prof. Jana Treli, człowieka o wielkiej mądrości i autorytecie, rzetelnego i bardzo pracowitego, a przy tym jakże skromnego. Na spotkanie przybyli przedstawiciele uczelni rolniczych, instytutów naukowych, zakładów doświadczalnych, wielu organizacji rolniczych, rolnicy z Podkarpacia, a także współpracownicy Profesora.

Uczestników uroczystej sesji powitał dyrektor Instytutu Zootechniki prof. Jędrzej Krupiński, a następnie wygłosił laudację Jubilatą, której obszernie fragmenty przytaczamy.

Profesor Jan Trela urodził się 16 grudnia 1935 roku w Brodach (powiat Wadowice), w rodzinie chłopskiej. Po ukończeniu średniej szkoły rolniczej w Czernichowie w 1955 roku, gdzie zdał maturę z wyróżnieniem, rozpoczął studia na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. Studia ukończył w 1961 roku, broniąc pracę magisterską

pt. „Częstotliwość alleli układu B u bydła rasy nizinnej czarno-białej w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym w Okocimiu”. Pracę tę wykonał w Katedrze Hodowli Bydła, kierowaną przez prof. Juliusza Jakóbca.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów rozpoczął pracę zawodową w Zakładzie Doświadczalnym w Okocimiu, należącem do WSR w Krakowie, jako główny hodowca, zajmując się zagadnieniami hodowli bydła i trzody chlewnej. Ukończenie szkoły rolniczej i studiów rolniczych oraz praca w Zakładzie Doświadczalnym pozwoliły na opanowanie praktycznych zagadnień zootechniki i żywienia zwierząt. Od 1 kwietnia 1965 roku rozpoczął pracę w Instytucie Zootechniki, w Zakładzie Immunogenetyki, gdzie pracował do listopada 1978 roku, a następnie przeszedł do Zakładu Hodowli Bydła, później Działu Genetyki i Hodowli Zwierząt, a ostatnio do Działu Zasobów Genetycznych Zwierząt, gdzie kieruje Zespołem ds. oceny typu i budowy bydła ras mlecznych.

Stopień doktora nauk rolniczych uzyskał w 1971 roku na Akademii Rolniczej w Krakowie, na podstawie dysertacji „Zastosowanie grup krwi do oceny zmian genetycznych zachodzących pod wpływem pracy hodowlanej na przykładzie bydła”. Promotorem przewodniczącym komisji doktorskiej był prof. dr hab. Zbigniew Staliński, wielki mistrz zootechniki i serdeczny, acz wymagający nauczyciel akademicki. Pracując z Zakładzie Immunogenetyki był współorganizatorem Krajowego Systemu Badania Grup Krewi.

Na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i przedłożonej rozprawy habilitacyjnej pt. „Zmiany genetyczne u bydła rasy nizinnej czarno-białej w okresie 10 lat, oceniane na podstawie grup krwi” uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie genetyki zwierząt, nadany Uchwałą Rady Naukowej Instytutu Zootechniki 20

stycznia 1978 roku. Natomiast w 1987 otrzymał tytuł profesora nauk rolniczych.

Jubilat od momentu rozpoczęcia pracy naukowej w Instytucie Zootechniki ukierunkował swoje zainteresowania badawcze na zagadnienia obejmujące dwa problemy. Pierwszy dotyczył badań immunogenetycznych prowadzonych na bydło i owcach, których głównym celem było dokonanie charakterystyki użytkowanych ras bydła i owiec oraz wykorzystanie markerów immunogenetycznych w doskonaleniu bydła i owiec. Wyniki tych badań wykorzystywano również dla kontroli pochodzenia zwierząt. Drugi obszar zainteresowań badawczych obejmował zagadnienia genetyczno-hodowlane, które zostały podjęte po przejściu do Zakładu Hodowli Bydła. Dotyczyły one: doskonalenia metod oceny wartości hodowlanej bydła; sterowania postępowaniem genetycznym u bydła w kierunku doskonalenia mlecznego w czystości rasy, a szczególnie poprzez krzyżowanie użytkowanych ras bydła buhajami w typie jednostronnie mlecznym; wykorzystania metody pozyskiwania i przenoszenia zarodków do doskonalenia bydła czerwono-białego; tworzenia ojcowskich linii syntetycznych przeznaczonych do produkcji mieszańców towarowych bydła mięsnego; produkcji żywca wołowego dobrej jakości przy wykorzystaniu użytków zielonych; zachowania bioróżnorodności u bydła rasy polskiej czerwonej w formie zamrożonych zarodków i nasienia; oceny typu i budowy bydła ras mlecznych; przystosowania i aklimatyzacji bydła rasy montbeliarde w Polsce.

Profesor Jan Trela charakteryzuje się dużą aktywnością badawczą oraz wdrożeniową, czego wyrazem jest znacząca ilość publikacji naukowych, popularnonaukowych, wdrożeniowych ekspertyz i innych. Jest autorem lub współautorem 407 publikacji, w tym 98 rozpraw i monografii. W swojej pracy zawodowej aktywnie uczestniczył w pracach różnych zespołów specjalistycznych, opracowujących programy hodowlane. Przykładem może być Jego wiodąca rola w pracach zespołu, który opracował „Program hodowli bydła i produkcji bydlęcej do roku 2000”, zatwierdzony do realizacji przez Ministerstwo Rolnictwa w 1986 roku. Podstawowe założenia tego programu z niewielkimi modyfikacjami są wykorzystywane do chwili obecnej w doskonaleniu krajowych ras bydła. Profesor umiejętnie przekazywał wyniki swoich badań oraz prac zespołowych do praktyki zootechnicznej, mając na uwadze głównie korzyści, jakie może przynieść zastosowanie ich w hodowli.

Profesor Jerzy Trela utrzymuje ściśle kontakty z ośrodkami naukowymi w kraju – z Instytutem Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu, akademiami rolniczymi i uniwersytetami rolniczymi, ośrodkami i gospodarstwami hodowlanymi, a także z instytucjami odpowiedzialnymi za hodowlę i rozród bydła. Na szczególne podkreślenie zasługuje efektywna współpraca przez cały okres pracy zawodowej z Ministerstwem Rolnictwa, Centralną Stacją Hodowli Zwierząt, a potem Krajowym Centrum Hodowli Zwierząt i ich jednostkami w terenie. Jubilat utrzymywał również ściśle kontakty zagraniczne z ośrodkami naukowymi, związkami hodowców bydła i zakładami unasienniania zwierząt na terenie Austrii, Holandii, Francji i Niemiec. Uczestniczył w wielu konferencjach i sympozjach naukowych w kraju i za granicą, przedstawiając własne i zespołowe wyniki badań. Był organizatorem i współorganizatorem wielu konferencji naukowo-technicznych i sympozjów w Instytucie Zootechniki, tematycznie związanych z doskonaleniem użyteczności mlecznej krów, produkcją żywca wołowego i wykorzystaniem użytków zielonych. Przez wiele lat był aktywnym członkiem rad naukowych: Instytutu Zoo-

Fot. Profesor J. Krupiński wygłasza laudację Jubilata (fot. P. Wójcik)

techniki, Instytut Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, a także przy Ministrze Rolnictwa, Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt, a potem przy Krajowym Centrum Hodowli Zwierząt. Uczestniczył w działalności Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego (był członkiem Zarządu Głównego oraz przewodniczącym Koła Krakowskiego), Komitetu Nauk Zootechnicznych, Polskiego Związku Hodowców Bydła i Producentów Mięsa, a także Związku Hodowców Bydła Simentalskiego. Jubilat jest cenionym partnerem w dyskusjach różnych gremiów naukowych i organizacji związanych z hodowlą i rozrodem bydła, bierze czynny udział w pracach nad przemianami zachodzącymi w rolnictwie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt angażowania się Profesora w działalność upowszechnieniową, pozwalającą Mu przekazywać osiągnięte wyniki prac naukowo-badawczych w formie wykładów dla studentów, uczniów szkół rolniczych, rolników, służb zootechnicznych w gospodarstwach rolnych oraz bezpośrednio w ośrodkach doradztwa rolniczego.

Profesor Trela był promotorem sześciu prac magisterskich, sześciu prac doktorskich, opiekunem dwóch uzyskanych stopni doktora habilitowanego, a także recenzentem wielu prac doktorskich i habilitacyjnych oraz ocen całości dorobku naukowego. Ponadto wykonał 225 recenzji prac naukowych, popularnonaukowych, doniesień naukowych, projektów badawczych, metodyk badań oraz innych opracowań z zakresu hodowli bydła. Był autorem lub współautorem wielu różnych ekspertyz związanych z produkcją zwierzęcą. Za szczególne osiągnięcie w ostatnich trzech latach należy uznać kontynuację, modernizację i realizację, wspólnie z tzw. Zespołem G 15, zadania z zakresu „Oceny typu i budowy bydła ras mlecznych.” Uruchomienie systemu informatycznego w zespole oceniającym i Instytucie Zootechniki pozwoliło w ostatnich latach na ocenę średnio 42 000 pierwiastek rocznie. Należy to uznać za bardzo wysoki wskaźnik, zważywszy na fakt, że znacząca liczba krów znajdujących się pod oceną użyteczności znajduje się w gospodarstwach chłopskich.

W 2005 roku minęło 110 lat od powołania Towarzystwa Hodowców Bydła Polskiego Czerwonego, które w przeszłości stanowiło około 25% populacji bydła w kraju, a obecnie rasa ta objęta jest ochroną zasobów genetycznych. Jubilat zorganizował obchody rocznicowe w formie sympozjum i wystawy zwierząt bydła polskiego czerwonego, w których uczestniczy-

to wiele osób z zagranicy, grupa hodowców i rolników oraz naukowców ze wszystkich ośrodków naukowych w kraju.

Za całokształt swej pracy zawodowej i działalności społecznej prof. Jerzy Trela został uhonorowany następującymi odznaczeniami: dwukrotnie Złotą Odznaką Zrzeszenia Studentów Polskich (w 1961 i w 1972 r.); Mistrza Techniki Polskiej za wdrożenie systemu badań grup krwi, wyróżnienie zespołowe (1973 r.); Zasłużony Pracownik Rolnictwa (1976 r.); Srebrny Krzyż Zasługi (1977 r.); Medal 40-lecia PRL (1984 r.); Odznaka Honorowego Członka PTZ (1999 r.); Złoty Krzyż Zasługi (2000 r.).

Na zakończenie prof. Krupiński podkreślił, że uroczystości jubileuszowe są wyrazem uznania dla Profesora Treli za całą działalność naukowo-badawczą, a szczególnie za umiejętne łączenie tej działalności z praktyką zootechniczną, zmierzającą ciągle do doskonalenia użytkowanych ras bydła w kraju.

Uroczystość ta miała niezwykle serdeczny, wręcz rodzinny charakter. Złożyło się na to wiele elementów: wystąpienia gości, w których doceniano dokonania Profesora w ciągu minionych lat i Jego nadzwyczajne zalety jako człowieka i współpracownika; liczne adresy okolicznościowe; dowcipne, serdeczne wypowiedzi, przede wszystkim wierszyk autorstwa prof. Wężyka poświęcony Jubilatowi; fotografie, które pojawiały się na ekranie, ilustrujące epizody z pracy zawodowej i z albumu rodzinnego Profesora.

Podczas sesji naukowej wygłoszono osiem referatów. W pierwszym prof. Zygmunt Reklewski przedstawił ciekawe rozważania: czy ekologiczne systemy mogą być alternatywą dla intensywnych metod produkcji mleka? Działania KCHZ w zakresie wspomagania hodowli i oceny bydła ras mięsnych

omówił mgr Leszek Sobolewski, dyrektor KCHZ. Profesor Andrzej Żamecki w referacie pt. „Cechy pokroju w ocenie międzynarodowej” przedstawił metody oceny wartości hodowlanej buhajów stosowane przez Interbull. Z kolei dr Wojciech Jagusiak przedstawił metody konstrukcji indeksów u bydła, zawierających liniowe cechy pokroju o pośrednim optimum. W następnym referacie, dr Tomasz Trela (Boehringer Ingelheim, Austria) przedstawił najważniejsze problemy zdrowotne krów wysokomlecznych, przyczyny ich występowania, a także metody eliminowania. Z kolei dr Bogumiła Choroszy (współautor Zenon Choroszy) omówiła standardy żywca wołowego uzyskanego z krajowej populacji bydła i możliwości ich poprawy. Dwa ostatnie referaty dotyczyły prac Zespołu ds. oceny typu i budowy ras mlecznych – mgr Roman Januszewski przedstawił rolę i zadania Zespołu, a dr Piotr Wójcik (współautor prof. Jerzy Trela) – efekty dziesięcioletniej pracy Zespołu.

Szczególne osiągnięcia Zespołu G 15 zostały uhonorowane przyznaniem przez Ministra Rolnictwa odznaki „Zasłużony dla rolnictwa” jedenastu specjalistom. Odznaczenia otrzymali: Roman Januszewski, Czesław Kamiński, Leszek Materna, Eugeniusz Orzechowski, Sławomir Piejaś, Grzegorz Przyjemski, Sławomir Rzążewski, Marek Solarek, Andrzej Toroński, Piotr Kowol i Marian Stachyra.

Na zakończenie uroczystości, podczas przyjęcia towarzyskiego w Pałacu w Balicach, wszyscy uczestnicy mogli osobiście pogratulować Jubilatowi, był także czas na rozmowy i wspomnienia, nieczęsto bowiem zdarzają się spotkania zootechniczne w tak licznym gronie.

Zofia Pietrzak

KRONIKA

Działalność Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt Akademii Rolniczej w Lublinie w roku 2005

Rok 2005 był kolejnym, 52. rokiem funkcjonowania Wydziału. Powstał on bowiem w roku 1953 i, tak jak wszystkie powołane w tym czasie jednostki z zakresu hodowli zwierząt, przyjął nazwę Wydział Zootechniczny. Aktualna nazwa została przyjęta w roku 1998. Strukturę Wydziału w 2005 roku tworzyło 14 samodzielnych jednostek organizacyjnych, w tym jedna na prawach Instytutu, a 13 jako Katedry. Są to:

1. Instytut Żywienia Zwierząt – dyrektor: prof. dr hab. Eugeniusz Grela

– Zakład Żywienia – kierownik: prof. dr hab. Jan Matras

– Zakład Paszoznawstwa – prof. dr hab. Antoni Lipiec

– Zakład Bramatologii i Fizjologii Żywienia – prof. dr hab. Eugeniusz Grela

2. Katedra Biochemii i Toksykologii – prof. dr hab. Jerzy Truchliński

– Pracownia Biochemii Analitycznej – dr hab. prof. AR Bogusław Makarski

3. Katedra Biologicznych Podstaw Produkcji Zwierzęcej – prof. dr hab. Grażyna Jeżewska

– Stacja Dydaktyczno-Badawcza Zwierząt Drobnych im. Laury Kaufman

4. Katedra Etologii i Podstaw Technologii Produkcji Zwierzęcej – kurator: prof. dr hab. Tomasz Gruszecki

5. Katedra Hodowli Bydła – prof. dr hab. Zygmunt Litwińczuk

6. Katedra Hodowli Owiec i Kóz – prof. dr hab. Czesława Lipecka

– Pracownia Doradztwa i Restrukturyzacji Obszarów Wiejskich – dr Anna Szymanowska

– Dydaktyczno-Badawcza Stacja Małych Przeżuwaczy

7. Katedra Hodowli i Technologii Produkcji Trzody Chlewej – prof. dr hab. Andrzej Stasiak

8. Katedra Hodowli i Użytkowania Koni – prof. dr hab. Marian Kaproń

– Pracownia Jeździectwa – dr hab. prof. AR Sławomir Pietrzak

9. Katedra Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich – prof. dr hab. Leszek Drozd

10. Katedra Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych – prof. dr hab. Anna Litwińczuk

– Pracownia Instrumentalnej Analizy Żywności – dr Joanna Barłowska

11. Katedra Ekologii i Hodowli Zwierząt Łownych – prof. dr hab. Roman Dziedzic

12. Katedra Higieny Zwierząt i Środowiska – prof. dr hab. Leon Saba

– Pracownia Biologii Rozrodu – prof. dr hab. Leon Saba

13. Katedra Hydrobiologii i Ichtibiologii – prof. dr hab. Ryszard Kornijów

– Pracownia Ochrony Przyrody i Ekologii Krajobrazu – dr hab. prof. AR Tadeusz Chmielewski